

Het ensemble

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Aja Gabel

Het ensemble

Vertaald uit het Engels door
Nicolette Hoekmeijer

Ambo|Anthos
Amsterdam

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

ISBN 978 90 263 4051 2

© 2018 Aja Gabel

© 2018 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos *uitgevers*,

Amsterdam en Nicolette Hoekmeijer

Oorspronkelijke titel *The Ensemble*

Oorspronkelijke uitgever Riverhead Books

Omslagontwerp © Mijke Wondergem

Omslagillustratie © redstone / Shutterstock

Foto auteur © Darcie Burrell

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor familie

De structuur van een landschap is infinitesimaal,
Zoals de structuur van muziek,
naadloos, onzichtbaar.
Zelfs de regen kent grotere suturen.
Wat het landschap bijeenhoudt, wat muziek bijeenhoudt,
Is vertrouwen, zo lijkt het – vertrouwen van de blik,
vertrouwen van het gehoor.

– Charles Wright, 'Body and Soul II'

1

Strijkkwartet nr. 4 in D-majeur, opus 20

– Joseph Haydn

Amerikaans strijkkwartet nr. 12 in F-majeur,
opus 96

– Antonín Dvořák

‘Serioso’ strijkkwartet nr. 11 in f-mineur, opus 95

– Ludwig van Beethoven

San Francisco
Mei 1994

JANA

Eerste viool

Het is een liefdesgeschiedenis, had de beroemde violist gezegd en hoewel Jana wist dat het niet klopte, waren dat de woorden die door haar hoofd speelden toen ze op het podium zat en begon te spelen. De beroemde violist, Fodorio, had het strijkkwartet eerder die week een masterclass gegeven, en dit waren zijn woorden geweest na een volledige doorloop van Dvořáks *Amerikaanse suite* – een stuk dat volgens Jana allesbehalve een liefdesgeschiedenis was. Daar zaten ze dan, de leden van het Van Ness Quartet, bezig aan de laatste repetitie voor hun afstudeeroptreden aan het conservatorium. Ze zetten de eerste, sprankelende maten in van het eerste deel, en zij kon slechts denken, voor zover er al sprake was van denken: misschien was het toch een liefdesgeschiedenis.

Het was een liefdesbrief aan het land, had ze begrepen tijdens de lessen. Dvořáks kijk – gevormd door het Europese platteland – op Amerikaanse volksmelodieën. Maar hoe kon iemand dit voor een liefdesverhaal aanzien? Het kwam Jana voor als iets veel klassiekers: iemand valt voor de droom van een bepaalde plek, van een bestaan dat hij daar zou kunnen leiden, van iets wat niet is maar wel zou kunnen zijn. Waar het om ging, was de sprankeling, die haast

zichtbare trillingen vlak boven het hete asfalt van dat bestaan. Mogelijkheden, ambitie, successen. De beroemde violist die hen had gecoacht – Fodorio, ze kon zijn naam niet eens uitspreken – was helemaal niet zo geweldig, zeker niet in lesgeven. Dat zou Jana hem nooit recht in zijn gezicht zeggen, maar diep vanbinnen vond ze het heerlijk om op hem neer te kijken. Wat wist hij nou helemaal? Zelf wist ze het volgende: Dvořák's *Amerikaanse suite* ging over de vele kansen die Amerika bood, en als iemand verstand had van kansen, kansen zien en kansen benutten, dan was zij het wel. Tegen de tijd dat Henry's altvioolsolo drie maten later inzette, had ze weer besloten: nee, het was echt geen liefdesgeschiedenis.

Het is een liefdesgeschiedenis – dat was niet wat Henry had meegekregen van de masterclass, en het was al helemaal niet wat er door zijn hoofd speelde toen hij in de derde maat de speelse Amerikaanse melodie introduceerde. Wat zich in Henry's hoofd had vastgezet was iets heel anders, namelijk Fodorio's woorden toen hij Henry zijn kaartje had overhandigd, op het moment dat Henry zijn altviool in de koffer legde. *Bel me zodra je inziet dat de wereld van het kwartet niets voor je is*, had hij gezegd. *Ik kan een paar recitals voor je regelen, bij de juiste mensen in New York. Je zou een fantastische solocarrière kunnen beginnen.* Zonder een woord te zeggen had Henry het kaartje aangenomen en het in het fluwelen vakje van zijn vioolkoffer gestopt, waar het nog steeds zat. Maar ook daar liet het kaartje hem niet met rust. *Zodra je inziet dat de wereld van het kwartet niets voor je is* – alsof Fodorio al had bepaald dat het niets was voor Henry, en domweg wachtte totdat Henry dezelfde conclusie zou trekken. Maar Henry trok geen enkele conclusie. Dat deed hij nooit, jong als hij was, gezegend als hij was met het soort talent dat hem de grote beslissingen des levens uit handen nam.

Of het al dan niet een liefdesgeschiedenis was, was een vraag die Daniel koud liet, aangezien zijn leven in die periode geen enkele ruimte bood voor romantiek of blijvende liefde, of willekeurig welk symptoom of welke bijwerking daarvan. Hij moest namelijk

twee keer zo hard repeteren als de andere leden van het kwartet, met hun gekmakende aangeboren talent – dat gold met name voor Henry, die zo krankzinnig getalenteerd was dat je hem een wonderkind zou kunnen noemen, iemand die nog zou kunnen spelen als hij dronken was, of blind, als hij verliefd was of juist wanneer hij een gebroken hart had. In Daniels leven was geen ruimte voor liefde, aangezien hij moest werken naast zijn studie, hij stond achter de bar ergens in de Castro, speelde op bruiloften als hij de kans kreeg en hij gaf celloles aan rijkeluijskinderen in Pacific Heights. *Het is een liefdesgeschiedenis*: oké, het zal wel, maar wat zou het?

Natuurlijk is het een liefdesgeschiedenis, dacht Brit, al was in haar ogen alles een liefdesgeschiedenis. Die noot, en die, en die speelse tegenmelodie, de harmonie van haar tweede viool, het ongrijpbare samenspel, de hoorbare overeenstemming. Haar relatie met Daniel, waar hij een paar dagen terug nogal bot een punt achter had gezet. Voor haar was zelfs de afwezigheid van liefde een liefdesgeschiedenis. Zelfs dit verdriet, deze pijn. Het leverde iets op. Ze stelde zich voor dat ze op een dag geen behoefte meer zou hebben aan die kennis, of ze fantaseerde erover haar leven terug te spoelen en opnieuw te beginnen zodat ze iemand zou zijn die dergelijke dingen helemaal niet hoefde te weten, of ze speelde met de gedachte aan een parallelle versie van zichzelf, die in een wereld leefde waarin je geen moeite hoefde te doen om hoogte te krijgen van een man die het plotseling voor gezien hield terwijl de liefde voor het grijpen lag, van mensen die plotseling uit je leven verdwenen, van een leven dat aan elkaar hing van dergelijke momenten van afscheid, maar de parallelle Brit die ze zich voorstelde vervulde haar met verdriet, een verdriet dat leger leek dan het verdriet om haarzelf. Alles was een liefdesgeschiedenis.

En hoewel niemand het met zoveel woorden zou zeggen, was Jana uiteindelijk degene die bepaalde waar het om ging – om liefde of om iets anders. Jana bepaalde, met haar rustige, snelle en exact getimedede adem in een opmaat voor de eerste noot, met de kracht

van haar aanzet op die eerste noot, met de ruimte die ze liet tussen de eerste en de tweede noot, met de mate en lengte en resonantie van het vibrato dat ze gebruikte. Zij domineerde met minieme bewegingen, zo niet tijdens het hele stuk, dan toch zeker aan het begin. Zelfs de manier waarop ze haar ogen sloot, áls ze dat al deed, met trillende wimpers of juist met een ernstige frons, bepaalde alles wat volgde. Als eerste violist had Jana de taak om te leiden, maar de afgelopen dagen had haar leiderschap het lichamelijke overstegen. De fysieke en tonale beslissingen die zij nam, keer op keer op keer, gedurende de volle veertig minuten van het programma, waren nu ook leidend in emotionele zin. De macht die hierin school was zowel welwillend als kwaadaardig en voelde voor Jana als iets volkomen natuurlijks. Ze had altijd al een groep willen leiden, en dan ook echt – sterker nog, ze had altijd al een groep naar het succes willen leiden. Het moest gebeuren, het zou gebeuren, want dat bepaalde wie zij was. En waar in dit grootse narratief was ruimte voor een liefdesgeschiedenis? Het was een verhaal dat zij nooit te horen had gekregen.

Er was een receptie in de grote foyer van het faculteitsgebouw en de leden van het kwartet stonden wat ongemakkelijk tegen een muur ergens achterin. Jana plukte aan de naad aan de zijkant van haar jurk, waar ze het podiumzweet voelde dat stug opdroogde.

‘We moeten niet zo op een kluitje blijven staan,’ zei Jana. ‘Dat maakt een rare indruk.’

‘Ik vind het wel fijn,’ grinnikte Henry. ‘Dan ziet tenminste niemand me voor Daniel aan.’

‘Ze zien jou heus niet voor mij aan,’ sputterde Daniel. ‘Om te beginnen ben ik vijftien centimeter kleiner, en ten tweede...’ Hij maakte zijn zin niet af, de tweede reden bleef in de lucht hangen.

‘Niet weglopen, nu,’ zei Brit tegen Jana, terwijl ze naar de andere

kant van de ruimte gebaarde. ‘Die vent komt onze kant op. Ik vind het maar een griezel.’

Fodorio kwam met een stralende blik en met grote stappen hun kant uit, terwijl hij zijn jasje dichtknoopte. Jana rechtte haar rug. Het was een eikel, naar ze begreep, maar wel een getalenteerde en succesvolle eikel, en talent en succes waren uitgerekend de twee dingen die zij nooit de rug zou toekeren.

‘Ferrari,’ zei Daniel zachtjes.

‘Fodorio,’ verbeterde Henry hem.

‘Sinds wanneer ben jij goed in namen?’ zei Brit tegen Henry, terwijl Jana de beroemde violist de hand schudde.

‘Het Van Ness,’ zei hij met een zwaar accent. Waar kwam hij vandaan? Ergens uit het Middellandse Zeegebied? Jana was het even kwijt. Hij duwde haar uitgestoken hand opzij en omhelsde haar. Jana ademde zijn geur in: muskus, tabak, vrouwen. Ze lachte breed.

‘Ik zie dat jullie allemaal veel hebben gehad aan onze coachingssessie,’ zei Fodorio, die nu op Henry afstapte. Hij pakte Henry’s hand met twee handen vast.

‘Daarvoor deden we het ook niet slecht, hoor,’ zei Daniel.

‘Hij maakt een grapje,’ zei Jana, met een vertwijfelde blik op Daniel. Dit was echt niet het moment om lullig te doen.

‘Denk je?’ zei Fodorio, met een knipoog. Een knipoog! Hij omhelsde de weerspannige Brit, met haar lange blonde haren die als noedels over haar schouders golfd. Mihoen die uit het pak op de keukenvloer was gevallen. Het irriteerde Jana dat Brit haar haren niet opstak voor een optreden. Alle ogen in de zaal waren gericht op haar haren. Het verleende haar een soort achteloze schoonheid, die prachtige goudgele lokken die maar langer en langer werden, alsof ze er niets aan kon doen.

Het was waar, hun uitvoering was goed gegaan. Maar Jana had ook niet anders verwacht. Iedereen was goed voorbereid, geladen met de perfecte mix van angst en vertrouwen. Maar deze uitvoe-

ring was niet de ware test geweest. Hoewel het hun afstudeer-optreden was, en hoewel al hun docenten in de zaal zaten om hen te beoordelen, en hoewel er ook een select gezelschap van talentscouts en vertegenwoordigers van RCA en Deutsche Grammophon was komen luisteren, was het eigenlijk slechts een opwarmertje geweest voor waar het werkelijk om ging: het Esterhazy Strijkkwartet Concours in de Canadese Rockies, over een kleine week. Als ze dat zouden winnen, of bij de eerste drie zouden eindigen, dan zou dat het begin zijn van de lange carrière waarop Jana zo vurig hoopte, voor haarzelf en voor het ensemble.

Ze konden het zich niet permitteren om het te verknallen, en daar was Jana zich voortdurend scherp van bewust.

Fodorio – de beroemde violist, de eikel, de man die knipoogde, de solist op tournee – was dat jaar toevallig ook een van de juryleden van het Esterhazy Concours, een gegeven dat Jana al meteen aan het begin van de week dat hij te gast was aan het conservatorium, stilletjes maar stevig in haar hoofd had geprent.

Ze liet haar arm om zijn elleboog glijden. ‘Haal je een glas champagne voor me?’ vroeg ze.

‘Met alle plezier,’ zei Fodorio met een glimlach.

‘Voor mij ook, graag,’ zei Henry.

Jana fronste. ‘Je bent nog niet eens oud genoeg om te drinken, Henry.’

‘Haal het gewoon zelf,’ zei Daniel, die zich van het groepje losmaakte en naar de bar liep. Brit volgde hem enkele tellen later, alsof ze aan hem was vastgeketend.

Fodorio haalde twee glazen champagne en leunde samen met Jana tegen een hoog tafeltje. Henry was verdwenen. Fodorio maakte een opmerking over Henry’s afwezigheid en vroeg toen aan Jana: ‘Waar zijn je ouders, lieverd?’

‘O.’ Jana schudde het hoofd, had geen zin om het uit te leggen. ‘In Los Angeles.’

Was hun afwezigheid zo in het oog springend? vroeg Jana zich

af. Had er een leegte gegaapt in de zaal, op de plek waar Jana's ouders hadden moeten zitten? Toen bedacht ze dat noch Daniels ouders (geen geld, 'ze hebben het niet zo op vliegen', had Daniel gezegd) noch Brits ouders (dood, helaas) waren komen opdagen, en daardoor voelde ze zich gesterkt.

'Je eigen concert was sensationeel,' zei ze, terwijl ze zich iets dichter naar hem toe boog. Ze was twee avonden eerder naar zijn optreden met de San Francisco Symphony geweest, al ging ze niet graag naar concerten vlak voordat ze zelf een concert gaf. Het vertroebelde haar blik, nam te veel auditieve ruimte in beslag. Het was een tactische beslissing geweest om naar Fodorio's concert te gaan. En hoewel het in zekere zin gelogen was – ze zou nooit het woord 'sensationeel' in de mond nemen – klopte het wel, wat ze zei, het was een groot succes geweest. Fodorio was het soort violist dat zijn roem aanziet voor popsterrenstatus, en die bijvoorbeeld het Mendelssohn-concert speelde alsof hij Bon Jovi in jacquet was. Jana wist niet op welk moment Fodorio loskwam. Terwijl ze naar hem keek, vanaf haar stoel in het midden van het eerste balkon, had ze de uitvoering niet mooi willen vinden, maar uiteindelijk, in het laatste deel, met de agressieve streken en het veeleisende tempo, had zijn betovering haar toch in de greep gekregen. Fodorio had iets, en dat wist hij uit te buiten, een persoonlijkheid die door het zachte hout van zijn strijkstok uitstraalde naar de snaren en vervolgens via het hout van de stapel de concertzaal vulde. Enigszins berekenend, vond Jana, maar zo vakkundig uitgevoerd (en gretig in ontvangst genomen) dat het iets heel verleidelijks had.

'Dank je,' zei hij. 'Ik wist niet dat jij in de zaal zat. Was even backstage gekomen. Dan hadden we... een leuke avond kunnen hebben.'

Haar champagneglas was leeg. Hij was een magneet, met twee polen, aantrekken en afstoten. Zwarte krullen die om zijn hoofd dansten op een manier die iets nonchalants leek te hebben maar waar ongetwijfeld zorgvuldig over was nagedacht. Manchetkno-

pen, een zalmroze overhemd, een grijs pak. Hij was niet contractueel gebonden om naar hun uitvoering te komen. Hij had aan zijn verplichtingen voldaan met de ene masterclass – *Het is een liefdesgeschiedenis* – eerder die week. Wat deed hij hier?

Hij reikte over de statafel en maakte haar vingers los van het lege glas. Zijn hand was sterk en geaderd, vol donkere, stugge haartjes. Zijn hand had een brute kracht waarmee hij Jana voor zich wist te winnen, een abrupte omslag. Wat een musicus, met zo'n hand.

‘Ik meen het,’ zei Fodorio. ‘Je speelt fantastisch.’

‘Ik weet het,’ zei ze. ‘Maar niet zoals Henry,’ zei ze erachteraan, haast als vanzelf. Zodra iemand haar een compliment maakte, kon ze het niet laten om op te merken hoe getalenteerd Henry was, alsof ze wilde zeggen: Ik weet heus wel met wie je me vergelijkt. Ik ken mijn plaats.

‘Nee, dat klopt,’ zei Fodorio. Het stak haar dat hij het beaamde. Ze had behoefte aan nog meer drank, iets sterkers dan champagne. ‘Maar je gaat een mooie carrière tegemoet in de kamermuziek. Je kunt nog veel beter worden dan nu.’

Jana haalde haar handen weg van het tafeltje.

‘Nee, nee,’ zei hij. ‘Ik bedoel dat je veel beter zúlt worden. Met het klimmen der jaren.’

Jana zei dat ze nog iets te drinken ging halen, in de hoop dat er sterkedrank werd geschonken. Wat wist hij ervan? Nou ja, best veel, moest ze erkennen. Genoeg om te worden gevraagd voor de jury van een van de meest prestigieuze klassiekemuziekconcoursen ter wereld. Vergeet dat niet, hield ze zichzelf voor terwijl ze met twee gin-tonics terugliep naar het tafeltje waar hij stond te wachten. Haar lichaam begon van top tot teen te gloeien toen ze hem zag staan. Ook dat zou ze niet vergeten.

Er kwamen voortdurend andere gesprekken tussendoor: felicitaties van de directeur van het conservatorium, vragen over haar plannen voor de zomer (spelen en repeteren, wat anders?), en de toekomst (het Esterhazy, wat anders?), het kwartet (Henry, die

steeds luidruchtiger werd naarmate hij meer dronk; Daniel en Brit, die in verschillende hoeken van de foyer verhitte, intieme gesprekken voerden) – maar Jana verloor Fodorio de hele avond niet uit het oog, en ze merkte dat het ook omgekeerd gold. Tegen het einde van de avond, een beschamend aantal cocktails verder – het was tenslotte een feestelijke gelegenheid – glipte ze naar buiten om een sigaretje te roken.

Ze liep een paar straten heuvelopwaarts, weg van het conservatorium. Ze haalde een sigaret uit haar tasje en stak hem op, zorgde dat niemand haar zag. Ze wist niet goed waarom ze voor iedereen verborgen hield dat ze af en toe een sigaret rookte, maar zo was het nu eenmaal. Ze vond het wel lekker om een geheim te hebben voor Brit en Daniel en Henry. Haar moeder had gerookt, en de geur, met name de geur van Pall Malls, bracht haar tot rust wanneer verveling haar op de zenuwen werkte.

Jana zwiepte haar benen over het bankje en keek in de richting waar ze vandaan was gekomen, zodat het conservatorium weer in beeld kwam, een niet al te opvallend gebouw nu het eenmaal donker was. Toen Jana klein was had haar moeder – die door iedereen, ook door Jana, Catherine werd genoemd – geregeld beloofd een keer met haar naar het symfonieorkest te gaan. Het was er nooit van gekomen. Kaartjes voor het Los Angeles Philharmonic Orchestra waren duur, en eigenlijk vond Catherine klassieke muziek maar saai. Op de middelbare school was Jana een keer in haar eentje gegaan, een lastminutekaartje met studentenkorting, en ze had tegen haar moeder gelogen dat ze met vriendinnen naar de film was geweest, een kaskraker met een van Catherines lievelingsactrices. Dat was iets waarvoor Catherine begrip kon opbrengen. Catherine had soms werk, en soms ook niet. Jana herinnerde zich dat ze serveerster was geweest en dat ze op de sieradenafdeling van Mervyn's had gewerkt (en ook dat ze daar was ontslagen), maar wat Jana vooral scherp voor de geest stond waren de dagen dat ze haar moeder na school thuis aantrof, nog in haar zijden peignoir, op de

veranda achter het huis, waar ze lange, dunne sigaretten rookte en teksten uit het hoofd leerde voor rollen die ze nooit zou krijgen. Ooit had Catherine een rolletje gekregen als caissière in een soap, en die scène had ze opgenomen. De vhs-band, waar haar moeder met dikke letters *Take 1* op had geschreven, had als een bloemstuk op het midden van de salontafel geprikt, totdat hij volkomen door de zon was gebleekt en er niets meer op viel te zien.

Toen Jana haar sigaret uitdrukte met haar schoen en overeind kwam, kroop er een rilling over haar rug. Ze zou willen dat ze een jas had meegenomen. Ze raapte het peukje op en liep ermee naar een prullenbak op de stoep.

‘Ik heb je door.’

Jana draaide zich naar de stem. Fodorio stond tegen een gebouw geleund, ook met een sigaret. ‘Maar ik vertel het niet verder,’ zei hij.

‘Ik rook niet,’ zei ze.

‘Ik zeg net dat ik het niet verder vertel.’

‘Je hebt het accent van iemand met geld,’ zei ze. ‘Iemand die op kostschool heeft gezeten.’

‘Mijn geheim is uitgekomen,’ zei hij.

‘Ja,’ zei Jana. ‘Ik heb jou ook door.’ Ze leunde naast hem tegen de muur. De kille meilucht bezorgde haar kippenvel op haar blote armen, en hij legde zijn jasje over haar schouders.

‘Ik hoor dat je kwartet dit jaar aan het Esterhazy meedoet,’ zei Fodorio.

‘Dat gerucht kan ik bevestigen,’ zei ze.

Was het tegen de regels, dat een deelnemer aan het Esterhazy en een jurylid een praatje maakten? Vast niet. Er waren zeven juryleden en drie rondes, en bovendien, wie kon voorkomen dat de ene dronken profmusicus een sigaretje rookte met de andere, al had die nog veel meer gedronken en was ze ook nog geen echte prof?

‘Ik heb trek in taco’s,’ zei hij.

‘Ik weet waar ze lekkere taco’s hebben,’ zei ze. ‘Maar dan moeten we wel een eindje lopen.’